

Бакуліна Наталія Валеріївна,
кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
відділу навчання мов національних меншин
та зарубіжної літератури
Інституту педагогіки НАПН України,
natusya29@ukr.net

ФОРМУВАННЯ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЛІЦЕЇСТІВ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ МОВИ ІВРИТ

***Ключові слова:** мова іврит, читацька компетентність, види читання, вправи, учні ліцею.*

Формування читацької компетентності є однією з ключових і водночас предметних компетентностей, зокрема у навчанні мови іврит учнів ліцею. Адже з одного боку без оволодіння читацькими вміннями успішний освітній процес взагалі не можливий, тому тут читацька компетентність постає у ролі наскрізної, а з іншого боку вона є невід'ємною складовою предметного змісту навчання мов, яке передбачає формування комунікативної компетентності, зокрема, мовленнєвої, поряд з іншими видами мовленнєвої діяльності – аудіюванням, говорінням і письмом.

Важливість і необхідність розвитку цієї компетентності як ключової визначено у Концептуальних засадах реформування середньої школи «НУШ» (2016) [5], Державному стандарті початкової освіти (2018) [2], Проекті державного стандарту базової середньої освіти (2020) [6] тощо. Зміст навчального матеріалу й очікувані результати навчально-пізнавальної діяльності учнів з читання, як одна із предметних компетентностей процесу навчання мови іврит у ліцеї, представлено в освітній програмі з мови іврит для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів з навчанням українською мовою (2017) [1], за якою здійснюється навчання й у 2019/2020 навчальному році [3].

Так, у процесі навчання мови іврит учні 10 класів мають опанувати різними видами читання (вголос і мовчки): *навчаючим* (максимально повне та точне розуміння усієї інформації, глибоке опрацювання тексту, критичне осмислення матеріалу), *ознайомлювальним* (пізнавальне читання для виявлення основної інформації, складання загального уявлення про текст), *оглядовим*, зокрема його підвидами – конспективним, реферативним, оглядовим і орієнтувальним (отримання загальної уяви про прочитане, швидкий, вибірковий пошук певної частини змісту), а з 11 класу ще і *пошуковим* (знаходження у тексті конкретної інформації).

Зріле уміння читати передбачає як оволодіння всіма видами читання, так і легкість переходу від одного його виду до іншого в залежності від зміни мети отримання інформації з даного тексту.

Матеріалом для читання є незнайомі учням тексти різних стилів, типів мовлення, жанрів, що включають монологічне та діалогічне мовлення (відповідно до вимог програми для кожного класу), у тому числі культурологічного спрямування, в яких відображено культурно-ціннісні концепти єврейської культури та лінгвокультурні особливості мови іврит.

Обсяг і тривалість звучання текстів, а також критерії оцінювання рівня сформованості комунікативної компетентності, зокрема, читацької, визначено в орієнтовних вимогах щодо контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів [4].

Оволодіння технологією читання здійснюється в результаті виконання передтекстових, текстових і післятекстових вправ. Вони переважно є універсальними та можуть застосовуватися у навчанні різних мовних курсів. Частина з них може використовуватися для поглибленого навчання мов і залежно від рівня володіння тією чи іншою мовою. Нижче представлено основні види вправ, спрямовані на формування читацької компетентності під час навчання читання учнів ліцею.

Передтекстові вправи спрямовані на моделювання фонових знань, необхідних і достатніх для рецепції конкретного тексту, на усунення смислових і мовних труднощів його розуміння та

водночас на формування навичок і вмінь читання, відпрацювання «стратегії розуміння». У змісті цих вправ мають бути враховані лексико-граматичні, структурно-сміслові, лінгвостилістичні та лінгвокультурні/соціокультурні особливості дібраного для читання тексту.

У текстових вправах учням пропонуються комунікативні установки, в яких мають міститися вказівки на вид читання, швидкість і необхідність вирішення певних пізнавально-комунікативних завдань у процесі читання.

Післятекстові вправи призначені для перевірки розуміння прочитанного, для контролю рівня сформованості читацьких умінь і можливості використовувати їх на практиці.

Так, під час *навчаючого* читання, учні мають вирішити три основні групи завдань, а саме: навчитися сприймати мовні засоби та точно розуміти їх у тексті, виокремлювати повну фактичну інформацію в тексті й усвідомлювати її. Вирішення цих завдань відбувається на передтекстовому, текстовому та післятекстовому етапах роботи над навчальним текстом. На передтекстовому етапі використовують вправи на співвіднесення значення слова з темою (ситуацією, контекстом), на розширення лексичного запасу, на розпізнавання та диференціацію граматичних явищ, на сприйняття та розуміння речення як цілісної смислової структури, на виділення у реченнях ключових слів, суб'єкта та предиката, теми та реми, на мовну здогадку (за формальними ознаками та за контекстом), на прогнозування (на мовному рівні та змісту прочитаного), для формування навичок роботи з двомовним словником тощо. На текстовому етапі застосовують вправи на поділ текстового матеріалу на змістові складові, на виокремлення смислових опор у тексті, на еквівалентну заміну, переказ основних думок тексту більш економним способом. На післятекстовому етапі виконують вправи на перевірку розуміння фактичного змісту тексту, для навчання його інтерпретації та визначення пізнавальної цінності прочитаного.

У навчанні *ознайомлювального* читання на передтекстовому етапі використовують вправи на розуміння лексико-граматичної

основи тексту, на визначення сполучених засобів тексту, на розуміння речень, які містять незнайомі слова, що не впливають на розуміння загального сенсу, на виокремлення та розуміння структурно-сміслових компонентів тексту, на прогнозування змісту тексту. На текстовому етапі – вправи на виокремлення смислових епізодів тексту та розуміння одиничних фактів, на встановлення смислового зв'язку між одиничними фактами тексту, на об'єднання окремих фактів у смислове ціле. На післятекстовому етапі – на контроль розуміння основного змісту прочитаного тексту, на визначення комунікативного наміру автора й основної функції тексту, на розвиток уміння висловлювати оціночні судження про прочитане.

Під час навчання *оглядового* читання на передтекстовому етапі можна використовувати вправи на роботу із заголовком тексту та на оволодіння структурно-композиційними особливостями текстів різних функціональних стилів. На текстовому етапі – вправи на визначення теми тексту та на смислове прогнозування його змісту, а на післятекстовому – на контроль розуміння прочитаного (переглянутого) тексту.

У процесі навчання *пошукового* читання на передтекстовому етапі застосовуються вправи на ознайомлення із композицією та поліграфічним оформленням видання та на впізнавання сигналів-опор, які полегшують пошук. На текстовому – на загальне сприйняття тексту та на визначення складових частин тексту, які мають певний інтерес для читача. На післятекстовому етапі – вправи, що контролюють уміння знаходити в тексті (текстах) конкретну інформацію, на засвоєння звуко-буквених співвідношень, на формування механізмів упізнавання цілих слів, на читання окремих речень, діалогічних текстів, надфразових єдностей, для навчання виразного читання тощо.

Також дуже важливим читацьким умінням, яке має бути сформоване, є *швидке читання*. Для розвитку цього вміння корисно виконувати вправи на впізнавання та диференціацію мовних і мовленнєвих одиниць різної складності у процесі читання та на розширення вертикального та горизонтального поля зору.

Таким чином, дібрані вправи можуть стати підґрунтям методичної організації матеріалу з навчання читання ліцеїстів як в опануванні мовою іврит, так й інших мовних курсів. Суттєвою умовою ефективності їх застосування у навчальному процесі є з одного боку свідоме спрямування ліцеїстів на підвищення якості навчальної діяльності, а з іншого – ретельно розроблена методика організації та проведення вправ як цілеспрямованих і взаємопов'язаних дій відповідно до нарощування мовних та операційних труднощів і з урахуванням послідовності становлення мовленнєвих навичок і вмінь, що в свою чергу сприятиме формуванню читацької компетентності учнів на достатньому та вищому рівнях.

Література

1. Бакуліна Н. В., Щербак О. Д., Яковлева О. М. Мова іврит. 10 – 11 класи: навч. прогр. для загальноосв. навч. закл. з укр. мовою навчання (рівень стандарту): затвердж. наказом МОН України від 20.04 2018 № 408. Київ, 2017. URL:<https://lib.iitta.gov.ua/713421/>, <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasisv> (дата звернення 27.04.2020).
2. Державний стандарт початкової освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-derzhavnogo-standartu-pochatkovoyi-osviti> (дата звернення 27.04.2020).
3. Додаток до листа Міністерства освіти і науки України від 01.07.2019 р. № 1/11-5966. URL: http://khkadet.org.ua/files/metodychni_rek/metodychni_rek.pdf (дата звернення 27.04.2020).
4. Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів 10–11 класів з інтегрованого курсу «Мова та література корінного народу, національної меншини» у закладах загальної середньої освіти, де навчаються мовою корінного народу або національної меншини: лист МОН України від 22.08.2018 № 2.2-2189. URL: <https://osvitoria.media/metodychni-rekomendatsiyi-shhodo-vyvchennya-mov-korinnyh-narodiv-abo-natsionalnyh-menshyn->

integrovanogo-kursu-literatura-u-2019-2020-n-r/ (дата звернення 27.04.2020).

5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/07/konczercziya.pdf>. (дата звернення 27.04.2020).
6. Проект Державного стандарту базової середньої освіти. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/mon-proponuye-dlya-gromadskogo-obgovorennya-proyekt-derzhavnogo-standartu-bazovoyi-serednoyi-osviti> (дата звернення 27.04.2020).

Бондаренко Неллі Володимирівна,

кандидат педагогічних наук,

старший науковий співробітник,

старший науковий співробітник

відділу навчання української мови та літератури

Інституту педагогіки НАПН України,

nelly.bondarenko@ukr.net

ЧИТАЦЬКА ГРАМОТНІСТЬ: ПОРЯДОК ДЕННИЙ ДЛЯ УКРАЇНИ

***Ключові слова:** читацька грамотність, зразки тестових завдань PISA-2018.*

Актуальність проблеми формування активного мотивованого читача та її органічний зв'язок із культурним контекстом нації чи не найпререконливіше обґрунтував американський письменник Рей Бредбері в антиутопії «451 градус за Фаренгейтом»: «Вам не потрібно спалювати книжки, щоб знищити культуру. Просто змусьте людей перестати читати їх». Попри читацьку пасивність нашої шкільної юні через надмірну перевантаженість, експерти відзначають обнадійливі тенденції. Повернути українцям реноме однієї з найбільш читаючих націй у Європі дасть змогу мультидисциплінарність, українізація видавничої сфери, пожвав-